

ควอร์เท็ตสำหรับฟลูตและกลุ่มเครื่องสายในบันไดเสียงเอเมเจอร์
ผลงานลำดับที่ 298 โดยโวล์ฟกัง อมาเดอุส โมซาร์ท:
การวิเคราะห์และการตีความบทเพลงสำหรับการแสดง

Wolfgang Amadeus Mozart's Quartet for Flute and Strings in A major,
K.298: Performance Practice and Interpretation

เศรษฐพงศ์ จรรย์อารยชน*¹ ณรงค์ฤทธิ์ ธรรมบุตร²

Sethapong Janyarayachon*¹ Narongrit Dhamabutra²

บทคัดย่อ

การศึกษามุมมองควอร์เท็ตสำหรับฟลูตและกลุ่มเครื่องสายในบันไดเสียงเอเมเจอร์ บทประพันธ์ของโวล์ฟกัง อมาเดอุส โมซาร์ทอันเป็นหนึ่งในผลงานที่สำคัญของบทประพันธ์ควอร์เท็ตสำหรับฟลูต เพื่อสังเคราะห์ทักษะปฏิบัติฟลูตร่วมกับกลุ่มเครื่องสาย การบูรณาการทางความคิด การแลกเปลี่ยนมุมมอง และการนำเสนอแนวความคิดทางดนตรี ผ่านกระบวนการฝึกฝนอันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการบรรเลง โดยการศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาทของเครื่องดนตรีฟลูต จากกลวิธีการบรรเลงและบทประพันธ์ผ่านแนวคิดของผู้ประพันธ์และยุคสมัยทางดนตรี และ 2) เพื่อการตีความวิเคราะห์สังคีตลักษณ์และพัฒนาวิธีการบรรเลง โดยนำเสนอผ่านกระบวนการวิเคราะห์และตีความด้านมุมมองของคีตกวีทั้งต่อบทประพันธ์และเครื่องดนตรี โดยการวิเคราะห์แนวคิดด้านบรรเลงบทเพลงนี้ สะท้อนมุมมองของคีตกวีที่มีต่อเครื่องดนตรีฟลูต นำมาสู่การสร้างสรรค์การบรรเลงและประยุกต์ให้เข้ากับแนวทางการบรรเลงของ

* Corresponding author, email: fl.lullaby@gmail.com

¹ นิสิตปริญญาเอก คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Doctoral of Fine and Applied Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

² อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² Advisor, Prof., Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

ตนเอง กระบวนการดังกล่าวนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านวิชาการ ศิลปะ และสุนทรียศาสตร์ เพื่ออ้างอิงและต่อยอดในอนาคตได้อย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: ฟลูต / ฟลูตควอร์เท็ต / ดนตรีแชมเบอร์ / โวล์ฟกัง อมาเดอุส โมซาร์ท

Abstract

The study of *The Quartet for Flute and Strings in A Major*, K.298 composed by Wolfgang Amadeus Mozart, epitomizes one of the significant masterpieces for Flute chamber repertoires. To conduct research and analysis in string ensembles, integrated critical thinking patterns, exchange of perspectives and musical concepts acquired from consistent practices, these are the essential key factors leading to enhancement in performing arts. This research aimed to: 1) study the concept and the role of flute through patterns of performance, repertoires reflecting the composer's perspectives in accordance with the the music era, and 2) analysis interpretation illustrating the improvement of performing techniques; therefore, this musical concept analysis will serve as the epitome that reflects the composer's viewpoint on the identity of Flute that brings about the creativity in musical performance that all musicians can potentially integrate and adapt into their performing approaches. Not only does it establish musical sagacity, but it also creates an exemplar for musical arts, aesthetics study and educational purpose that could be used significantly as the iconic reference for further use.

Keywords: Flute / Flute Quartet / Chamber Music / Wolfgang Amadeus Mozart

ที่มาและความสำคัญ

เครื่องดนตรีฟลูตในยุคคลาสสิกนี้ เป็นช่วงที่ฟลูตในรูปแบบโบราณได้พัฒนามาถึงขั้นที่สูงสุด โดยมีทั้งหมด 8 คีย์ ทำให้ฟลูตสามารถบรรเลงเป็นโครมาติกและบรรเลงได้ครบทุกกัญแจเสียง³ ตอบรับกับการสร้างสรรค์ผลงานของคีตกวีที่มีความหลากหลายของเสียงมากขึ้น โดยสามารถบรรเลงไล่เสียงได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังสามารถบรรเลงโน้ตที่อยู่ในช่วงเสียงสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย ซึ่งจากพัฒนาการนี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาบทบาทของฟลูตในวงออร์เคสตรามากขึ้น ในช่วงกลางของยุคคลาสสิกนี้ ฟลูตยังได้มีบทบาทเป็นหลักสำคัญในดนตรีประเภทคอนแชร์โตและดนตรีแชมเบอร์ โดยบทเพลงแชมเบอร์ได้ถูกกำหนดรูปแบบการบรรเลงที่เป็น 1 แนวเสียงต่อ 1 ชิ้นเครื่องดนตรี และถูกพบมากขึ้นในบทประพันธ์สำหรับการประสมวงขนาดใหญ่ตั้งแต่ทรีโอขึ้นไป ในส่วนของรูปแบบการประสมวงควอร์เท็ต เริ่มมาจากการนำฟลูตเข้ามาประสมวงแทนไวโอลินร่วมกับวงทรีโอสำหรับเครื่องสาย ซึ่งปรากฏหลักฐานออกมาอย่างชัดเจน จากความนิยมในบทเพลงรูปแบบนี้ของกลุ่มนักดนตรีฝึกหัดเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้รูปแบบบทเพลง 4 แนวนี้มีพัฒนาการขึ้นอย่างมาก โดยมากแล้วจะพบว่าวงควอร์เท็ตที่มีฟลูตนั้นจะผสมรวมกับไวโอลิน วิโอลา และเชลโล โดยที่ฟลูตจะทำหน้าที่เปรียบเสมือนกับไวโอลินในบทเพลงสตริงควอร์เท็ต กล่าวได้ว่าการประสมวง 4 เครื่องที่ใช้เครื่องดนตรีฟลูตนั้นสามารถทดแทนแนวเสียงสำหรับไวโอลินได้อย่างลงตัว

เฟรดริช บลูเมอร์ (Friedrich Blume) ได้กล่าวถึงบทประพันธ์ในช่วงยุคคลาสสิกว่ามีจุดรวมถึงทฤษฎีที่แสดงถึงการที่ทำให้เรียบง่ายมากขึ้นโดยตั้งใจ กระแสนิยมของการสร้างสรรค์บทเพลงที่ทำให้เรียบง่ายของคีตกวีในช่วงยุคนี้ เป็นการแสดงให้เห็นให้ผู้ฟังสามารถเข้าถึงอารมณ์ของบทเพลงที่เรียบง่ายนี้ได้อย่างทันที⁴ บทเพลงของโมสาร์ทเป็นหนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนสำหรับกลวิธีการสร้างสรรค์บทประพันธ์อันเป็นเอกลักษณ์ของยุคคลาสสิกนี้ ถึงแม้ว่าโมสาร์ทจะมีได้หลงใหลในน้ำเสียงของฟลูต แต่ผลงานของเขาที่ประพันธ์ขึ้นให้กับฟลูตล้วนแต่เป็นผลงานชิ้นเอก เขาประพันธ์บทเพลงแชมเบอร์ที่สำคัญสำหรับฟลูตไว้มากมาย หนึ่งในนั้นคือบทเพลงควอร์เท็ตสำหรับฟลูต (Flute Quartet) จำนวน 4 บทเพลง ประกอบด้วย บทเพลงลำดับที่ 285 ในกัญแจเสียงดีเมเจอร์ บทเพลงลำดับที่ 285a ในกัญแจเสียงจีเมเจอร์ บทเพลงลำดับที่ 285b ในกัญแจเสียงซีเมเจอร์ และบทเพลงลำดับที่ 298 ในกัญแจเสียงเอเมเจอร์ ซึ่งสามลำดับแรกของบทเพลงควอร์เท็ตสำหรับฟลูตที่กล่าวในข้างต้นนั้น

³ Nancy Toff, *The Flute Book: A Complete Guide for Students and Performers* (New York: Oxford University Press, 2012), 46-49.

⁴ Friedrich Blume, *Classic and Romantic Music*, trans. M. D. Herter Norton (New York: W. W. Norton, 1970), 18.

ประพันธ์ขึ้นในช่วงปี 1777 จากการว่าจ้างของเฟอดินาน เดอ ฌอง (Ferdinand de Jean, 1731 - 1797) แต่บทเพลงควอร์เท็ตสำหรับฟลูตและกลุ่มเครื่องสายในกุญแจเสียงเอเมเจอร์นั้น กลับถูกประพันธ์ขึ้นเป็นบทสุดท้ายของบทเพลงควอร์เท็ตในช่วงปี 1786 - 1787 อันเป็นช่วงเวลาที่โมสาร์ทพำนักอยู่ที่เวียนนา โดยพบว่าบทประพันธ์ดังกล่าวนี้ มีความเป็นไปได้ในเชิงสันตนาการมากกว่าการประพันธ์จากการว่าจ้างของนักดนตรีหรือผู้อุปถัมภ์⁵ โดยบทเพลงควอร์เท็ตสำหรับฟลูตและกลุ่มเครื่องสายลำดับที่ 298 นี้ ค่อนข้างมีความพิเศษคือ ดนตรีจะสอดแทรกเรื่องราวที่โมสาร์ทพยายามนำเสนอผลงานของเพื่อน ๆ ของเขา ผ่านการนำองค์ประกอบเล็ก ๆ จากดนตรีมาเสริมแต่งเติมให้ดนตรีมีความสนุกสนาน เช่น ในท่อนแรกนี้ได้นำเอาแนวทำนองมาจากบทเพลง “An die Natur” ประพันธ์ขึ้นโดย คีตกวีฟรานซ์ แอนตัน ฮอฟไมสเตอร์ (Franz-Anton Hoffmeister) ในขณะที่ช่วงมินูเอ็ตของท่อนที่สองนั้นนำแนวคิดของทำนองมาจากบทเพลงพื้นบ้านของฝรั่งเศส และท่อนสุดท้ายได้นำแนวทำนองมาจากเพลงร้องในท่อน *Chi mi mostra, chi m’addita* จากอุปรากรเรื่อง “Le Gare Generose” ที่ประพันธ์ ขึ้นโดยคีตกวีโจวานนี ปาซิเอลโล (Giovanni Paisiello) อาจกล่าวได้ว่า แม้บทประพันธ์ควอร์เท็ตในกุญแจเสียงดีไมเจอร์จะเป็นบทประพันธ์ที่นักฟลูตนิยมบรรเลงกันมากที่สุดเพราะมีอารมณ์ที่ร่าเริงและคุ้นคล้ายกับรูปแบบบทเพลงคอนแชร์โตเพราะฟลูตมีบทบาทหลักที่โดดเด่นอย่างมากในการบรรเลง แต่บทประพันธ์ควอร์เท็ตในกุญแจเสียงเอเมเจอร์ ที่ให้อารมณ์แตกต่างออกไปนี้ ก็แสดงถึงอัจฉริยภาพของโมสาร์ทที่ใช้องค์ประกอบเล็ก ๆ ของดนตรีมาสร้างสีสันให้บทเพลงดูน่าสนใจและมีความไพเราะไม่แพ้กัน

ดังนั้น กระบวนการศึกษาแนวคิดทั้งในแง่มุมมองของประวัติศาสตร์และกลวิธีการบรรเลง จากบทประพันธ์ที่เป็นดนตรีเชมเบอร์ของยุคคลาสสิก โดยมีเครื่องดนตรีฟลูตทำหน้าที่เป็นแนวเสียงหลักนี้ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอบทเพลงควอร์เท็ตสำหรับฟลูตและกลุ่มเครื่องสายในกุญแจเสียงเอเมเจอร์ บทประพันธ์ของโวลฟ์กัง อมาเดอุส โมสาร์ท เป็นกรณีศึกษาเพื่อเผยแพร่และนำเสนอกลวิธีการวิเคราะห์และการตีความบทเพลงเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจนำไปเป็นแนวทางในการบรรเลงต่อไป

⁵ Otto Bleker, “Ferdinand Dejean (1731-97): Surgeon of the Dutch East-India Company, Man of the Enlightenment, and Patron of Mozart,” accessed October 5, 2019, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/hisn.12081>.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและบทบาทเครื่องดนตรีฟลูต จากกลวิธีการบรรเลงและบทประพันธ์ผ่านแนวคิดของผู้ประพันธ์และยุคสมัยทางดนตรี
2. เพื่อการตีความวิเคราะห์สังคีตลักษณ์เพื่อสังเคราะห์และพัฒนากลวิธีการบรรเลง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดการบรรเลงอันเป็นอีกมุมมองหนึ่งของบทเพลงผ่านการศึกษาด้านประวัติศาสตร์เรื่องราวที่เกี่ยวข้อง การตีความ และการวิเคราะห์สังคีตลักษณ์ของบทเพลง นำไปสู่การสร้างสรรค์มุมมองในการพัฒนาการนำเสนอบทเพลงที่เป็นปัจเจกของผู้บรรเลง
2. เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างองค์ความรู้ทางด้านการแสดงดนตรี เพื่อนำไปต่อยอดและปรับใช้กับบริบทการแสดงสร้างสรรค์อื่น ๆ ในอนาคต

บทวิเคราะห์บทเพลงควอร์เท็ตสำหรับฟลูตและกลุ่มเครื่องสายในกุญแจเสียงเอเมเจอร์ ลำดับที่ 298 โดยโวล์ฟกัง อมาเดอุส โมซาร์ท (Wolfgang Amadeus Mozart, 1756 - 1791)

สังคีตลักษณ์บทเพลง

บทเพลงเพลงควอร์เท็ตสำหรับฟลูตและกลุ่มเครื่องสายในกุญแจเสียงเอเมเจอร์ ลำดับที่ 298 มีทั้งหมด 3 ท่อน ประกอบด้วย ท่อนที่ 1 ทำนองหลักและการแปร (Theme & Variations) อยู่ในสังคีตลักษณ์ *Theme & Variations* ท่อนที่ 2 มินูเอตทรีโอ (Minuetto & Trio) อยู่ในสังคีตลักษณ์ *Ternary* และท่อนที่ 3 รอนดีเยอร์ (Rondieauox) อยู่ในสังคีตลักษณ์ *Rondo*

ตารางที่ 1 โครงสร้างท่อนที่ 1 ทำนองหลักและการแปร (Theme & Variations)

สังคีตลักษณ์ Theme & Variations				
Theme	Variation I	Variation II	Variation III	Variation IV
Rounded Binary Form	Rounded Binary Form	Rounded Binary Form	Rounded Binary Form	Rounded Binary Form

ตารางที่ 2 โครงสร้างท่อนทำนองหลักและการแปร (Theme & Variations) สามารถแบ่งออกได้ 5 ส่วนดังต่อไปนี้

ท่อนที่ 1 ทำนองหลักและการแปร (Theme & Variations)										
ส่วนเพลง	Theme		Variation I		Variation II		Variation III		Variation IV	
ห้อง	1 - 8	9 - 16	17 - 24	25 - 32	33 - 40	41 - 48	49 - 56	57 - 64	65 - 72	73 - 80
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
กุญแจเสียง	A maj	A maj	A maj	A maj	A maj	A maj	A maj	A maj	A maj	A maj

ตารางที่ 3 โครงสร้างท่อนที่ 2 มินูเอ็ตตรีโอ (Minuetto & Trio)

สังคิตลักษณ์ Ternary		
Minuetto	Trio	Minuetto
A	B	A
Rounded Binary Form	Rounded Binary Form	Rounded Binary Form

ตารางที่ 4 โครงสร้างท่อนมินูเอ็ตตรีโอ (Minuetto & Trio) สามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วนดังต่อไปนี้

ท่อนที่ 2 มินูเอ็ตตรีโอ (Minuetto & Trio)				
ส่วนเพลง	Minuetto		Trio	
ห้อง	1 - 8	9 - 16	1 - 8	9 - 16
	A	B	A	B
กุญแจเสียง	D maj	D maj	D maj	D maj

ตารางที่ 5 ท่อนที่ 3 รงดิเยอร์ (Rondieaux)

สังคีตลักษณ์ Rondo										
ห้อง	1 - 12	13 - 20	21 - 28	29 - 38	39 - 40	41 - 56	57 - 63	64 - 76	77 - 80	81 - 89
	A			B				A		
	A	B	C	D		a	E	A	F	B'
กุญแจเสียง	A maj	A maj	A maj	E maj	E maj	E maj	E maj	A maj	A maj	D maj
ห้อง	90 - 97	98 - 107	108 - 109	110 - 126	127 - 132	133 - 137	138 - 150	151 - 158	159 - 165	166 - 173
	A	C					A			Coda
	C'	D'		a'	E'	F'	A	B	C	
กุญแจเสียง	D maj	D maj	D maj	A maj	D maj	A maj	A maj	A maj	A maj	A maj
ห้อง	174 - 181	182 - 189								
	Coda									
กุญแจเสียง	A maj	A maj								

บทวิเคราะห์และตีความบทเพลง

ท่อนที่ 1 ทำนองหลักและการแปร (Theme & Variations)

ในบทเพลงท่อนแรก มีลักษณะเด่นของรูปแบบการประพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความเชี่ยวชาญในการแปรทำนอง จังหวะ และองค์ประกอบต่าง ๆ ของดนตรี โดยคีตกวีจะใช้เทคนิคที่หลากหลายในการนำเสนอท่วงทำนองและเสียงประสานหลักในรูปแบบต่าง ๆ บทเพลงนี้มีอัตราจังหวะสอง ในกุญแจเสียงเอมเมเจอร์ ภายใต้การดำเนินอัตราจังหวะช้าปานกลาง (Andante) โดยทุกท่อนแปรทำนองมีการสร้างสรรค์บทเพลงอยู่ในสังคีตลักษณ์สองตอนแบบย้อนกลับทั้งหมด ซึ่งสิ่งที่โดดเด่นของแนวทำนองคือจะมีการเริ่มต้นด้วยโน้ตจังหวะยก (Pick-up note) เป็นคู่สี่ ทั้งนี้ สามารถวิเคราะห์แนวคิดหลักของบทประพันธ์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

1. ทำนองหลัก (Theme) เป็นการนำเสนอแนวทำนองและเสียงประสานหลักของบทเพลง มีสังคีตลักษณ์แบบสองตอน (AB) ซึ่งมีความสมมาตร แบ่งออกได้เป็น 2 ท่อน โดยสามารถจำแนกแต่ละท่อนออกเป็น 2 ประโยคเพลง ประโยคเพลงละ 4 ห้อง อาจกล่าวได้ว่าท่อนนี้มีประโยคเพลงหลัก 4 ประโยค และทุกครั้งที่จบประโยคมักจะลงด้วยเคเดนซ์เปิด (Half Cadence) เพื่อบอกผู้ฟังอย่างชัดเจนว่าบทเพลงยังคงดำเนินอยู่และยังไม่ถึงจุดจบ จนกระทั่งบรรเลงประโยคสุดท้ายที่ลงจบด้วยเคเดนซ์ปิดแบบสมบูรณ์ (Perfect Authentic Cadence) ซึ่งฟลูตทำหน้าที่ดำเนินแนวทำนองหลัก

และเครื่องสายทั้งหมดบรรเลงแนวประสานด้วยเนื้อดนตรีที่เรียบง่าย (Simply Texture) (ตัวอย่างที่ 1)

ตัวอย่างที่ 1 ท่อนที่ 1 ทำนองหลัก

Example 1 shows the first measure of the main melody. The Flute part is marked 'Andante' and is highlighted with a blue box labeled 'Main Melody'. The Violin, Viola, and Violoncello parts are grouped with a red box labeled 'Simply Texture'.

2. การแปรทำนองรูปแบบที่ 1 (Variation 1) สิ่งที่ไม่สารถยังคงไว้ดังเดิมในท่อนนี้คือ ทำนองหลักที่เริ่มต้นด้วยโน้ต คู่สี่ ทุญแจเสียงเดิม สังคีตลักษณ์เดิม และโมสาร์ทยังคงให้ฟลูตทำหน้าที่ดำเนินแนวทำนองหลักอยู่ โดยโมสาร์ทพัฒนาทำนองของท่อนนี้โดยการนำโน้ตผ่าน (Passing Tone) อาร์เปจ เสริมเข้าไปในทำนองหลัก ในช่วงท้ายของทำนองหลักมีการเพิ่มโน้ตพิง (Appoggiatura) เข้ามาในตอนจบของประโยค เปรียบเสมือนให้ฟลูตได้รับบทบาทสำคัญ เปิดพื้นที่ให้แสดงทักษะและความสามารถอย่างเต็มที่ในท่อนนี้ (ตัวอย่างที่ 2)

ตัวอย่างที่ 2 ท่อนที่ 1 การแปรที่ 1

Example 2 shows the first measure of Variation 1. The Flute part has a red box labeled 'Arpeggio' around it. The Violin part has a blue box labeled 'Passing Tone' around it.

3. การแปรทำนองรูปแบบที่ 2 (Variation 2) นอกจากวิธีแปรทำนองโดยการเพิ่มโน้ตให้กับทำนองหลักแล้ว อีกวิธีที่คีตกวีนิยมใช้คือ การยึดหรือถ่วงจังหวะให้แนวทำนองบรรเลงนานขึ้น

(Rhythmic Augmentation) โดยผสมไปกับการคัดเลือกเอาเฉพาะโน้ตที่มีความสำคัญของทำนองหลัก และเปลี่ยนจังหวะให้เป็นโน้ตลากยาวในแนวพลูตบรรเลงคู่กันไปกับแนววิโอลา ในขณะที่ไวโอลินได้รับบทบาทสำคัญในการแสดงทักษะ ทำนองของไวโอลินถูกแปรให้เป็นโน้ตเช็ต 2 ชั้นที่บรรเลงในลักษณะของบันไดเสียง และอาร์เปจโจอย่างรวดเร็วบรรเลงสอดประสานไป (ตัวอย่างที่ 3)

ตัวอย่างที่ 3 ท่อนที่ 1 การแปรที่ 2

Rhythmic Augmentation

4. การแปรทำนองรูปแบบที่ 3 (Variation 3) โมสาร์ทได้มอบหมายบทบาทสำคัญให้กับไวโอลาได้บรรเลงทำนองหลักและเป็นที่ทำนองที่ถูกแปรแล้ว เพื่อให้ให้นักดนตรีได้มีโอกาสแสดงทักษะของตนในท่อนนี้ ทำนองของท่อนนี้แทบอาจจะมองได้ว่าไม่หลงเหลือเค้าโครงทำนองเดิมที่คุ้นหูอยู่เลย ในขณะที่เครื่องดนตรีชิ้นอื่นถูกลดบทบาทลงให้เป็นเพียงการเล่นแนวบรรเลงประกอบ (Accompaniment) ด้วยโน้ตเสียงประสานจำนวนเพียงน้อยนิดเท่านั้น โน้ตจังหวะยกตัวแรกของบทเพลงถูกแทนที่ด้วยโน้ตเช็ต 2 ชั้น และยังคงเอกลักษณ์ของท่วงทำนองในช่วงท้ายประโยคด้วยการเล่นโน้ตพิงดังเดิม (ตัวอย่างที่ 4)

ตัวอย่างที่ 4 ท่อนที่ 1 การแปรที่ 3

Accompaniment

Main Melody

5. การแปรทำนองรูปแบบที่ 4 (Variation 4) บทบาทสำคัญในการแสดงทักษะความสามารถของนักดนตรีในท่อนนี้แน่นอนว่าต้องเป็นเชลโล่ เนื่องด้วยหน้าที่สำคัญของเชลโล่คือแนวเบส เป็นแนวเสียงต่ำที่มีความจำเป็นต่อวงดนตรี ทั้งในแง่ของความสมดุลของเสียงและในแง่ของการระบุเสียงประสานให้ชัดเจน ดังนั้น ถึงแม้จะมีการแปรทำนองของแนวเชลโล่เพื่อเปิดพื้นที่ให้ได้แสดงทักษะ แต่แนวทำนองหลักยังคงถูกบรรเลงด้วยฟลูต โดยโมสาร์ทปรับเปลี่ยนให้แนวทำนองหลักและเสียงประสานในแนวอื่น ๆ เรียบง่าย สะอาด ลงตัวมากขึ้นโดยที่ไม่ไปรบกวนการดำเนินทำนองของเชลโล่ (ตัวอย่างที่ 5)

ตัวอย่างที่ 5 ท่อนที่ 1 การแปรที่ 4

ท่อนที่ 2 มินูเอ็ตทรีโอ (Minuetto & Trio)

อิทธิพลจากจังหวะเต้นรำในฝรั่งเศสส่งผลต่อรูปแบบของดนตรี จนกล่าวได้ว่ามินูเอ็ตเป็นสังคีตลักษณะแบบหนึ่งในออสเตรียจังหวะแบบสาม และมักตามด้วยท่อน ทรีโอ และมินูเอ็ต ดา คาโป (Minuet da Capo) เพื่อย้อนท่อนมินูเอ็ตในตอนต้น ซึ่งระบุได้ว่าเป็นสังคีตลักษณะแบบสามตอนทั้งนี้สามารถวิเคราะห์รูปแบบสังคีตลักษณะได้เป็น 2 ประเด็นตามท่อนของบทเพลง

1. มินูเอ็ต (Menuetto) ประพันธ์ด้วยกุญแจเสียงดีเมเจอร์ ด้วยสังคีตลักษณะสองตอนแบบย้อนกลับ โดยทั้งท่อน A และ B ของมินูเอ็ตและทรีโอมี 2 ประโยคเพลง ประโยคแรกจบลงด้วยเคเดนซ์เปิด และประโยคที่สองลงด้วยเคเดนซ์ปิดแบบสมบูรณ์ โดยจะมีรูปแบบเดียวกันทั้ง 2 ท่อน ทั้งนี้เพื่อสร้างความสมมาตรให้กับบทเพลง บทบาทสำคัญของฟลูตในท่อนมินูเอ็ต คือการบรรเลงทำนองหลัก ส่วนไวโอลินเล่นทำนองประสานไปในทิศทางเดียวกัน (Parallel Motion) ด้วยโน้ตที่ต่ำกว่าทำนองหลักเป็นคู่ 3 วิโอลาและเชลโล่เล่นแนวบรรเลงประกอบสอดแทรกไปตลอดทั้งท่อน โมสาร์ทยังคงรักษา

เอกลักษณ์ของบทประพันธ์นี้ ด้วยการเริ่มต้นด้วยโน้ตจังหวะยก เหมือนกันกับท่อนอื่นๆและจบท้ายประโยคด้วยโน้ตพิง (ตัวอย่างที่ 6)

ตัวอย่างที่ 6 ท่อนที่ 2 ช่วงมินูเอ็ต

MENUETTO

Main Melody

Parallel Motion

2. ทรีโอ (Trio) บทเพลงท่อนนี้ยังคงอยู่ในกุญแจเสียงดีเมเจอร์ เริ่มต้นด้วยโน้ตจังหวะยก ในแนวทำนองของฟลูตเป็นโน้ตแรก ตามด้วยโน้ตเชบิต 2 ชั้นที่ให้ความรู้สึกที่สนุกสนานมากขึ้น ผสมผสานไปกับการเล่นโน้ตเชบิต 1 ชั้นในแนวบรรเลงประกอบบรรเลงร่วมกันด้วยไวโอลินและวิโอลา ส่วนของเชลโลจะบรรเลงโน้ตในแนวเบสบนจังหวะที่สำคัญ ๆ ด้วยลักษณะโน้ตที่สั้นยาวต่างกันสร้างสีสันที่สนุกสนานให้กับบทเพลง เมื่อบรรเลงจนจบจะพบโน้ตที่ถูกระบุไว้ในตอนท้ายว่า *Da capo Menuetto* เพื่อทำการย้อนกลับไปเล่นซ้ำอีกครั้งในท่อนมินูเอ็ตโดยปราศจากการย้อนภายในท่อน จะทำให้สังคิตลักษณ์สามตอนครบถ้วนสมบูรณ์ (ตัวอย่างที่ 7)

ตัวอย่างที่ 7 ท่อนที่ 2 ช่วงทรีโอ

Trio

Main idea: Pick up Note

Main Melody

ท่อนที่ 3 รงดิเยอร์ (Rondieaux)

คำว่า “Rondieaux” เป็นภาษาฝรั่งเศสที่มีความหมายเป็นคำพหูพจน์ของรอนโด โดยมีรากฐานมาจากบทกวี 13 บรรทัดที่ถูกแบ่งออกเป็น 3 บทโดยมีความยาวบทละ 5, 3, 5 บรรทัดตามลำดับ และมีการซ้ำบทเช่นเดียวกันกับในสังคีตลักษณ์ทางดนตรี บทเพลงนี้มีการระบุไว้อย่างน่าขันว่า “Rondieaux: Allegretto grazioso, mà non troppo presto, però non troppo adagio. Così-così—con molto garbo ed Espressione” ซึ่งมีความหมายในภาษาอังกฤษว่า “A joke rondo: Allegretto grazioso, but not too fast, nor too slow. So-so— no great elegance and expression” แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ขันของโมสาร์ทได้เป็นอย่างดี แต่จากที่กล่าวมาทั้งหมด โมสาร์ทน่าจะตั้งใจไว้ให้ท่อนนี้ยังคงอยู่ในสังคีตลักษณ์แบบรอนโด แต่มิได้มีรูปแบบสังคีตลักษณ์รอนโดตามขนบ เพราะมีการสลับสับเปลี่ยนท่อนไปมา แต่ที่ชัดเจนคือการปรากฏซ้ำและวนกลับมาของท่อน A ที่คุ้นหู แต่การจะระบุท่อน B, C หรือ D อย่างแม่นยำในส่วนอื่น ๆ นั้น อาจค่อนข้างคลุมเครือ กล่าวได้ว่าโมสาร์ทดัดแปลงกลวิธีประพันธ์เพื่อให้แตกต่างจากรูปแบบสังคีตลักษณ์รอนโดดั้งเดิมที่เป็นที่คุ้นชินของผู้ฟัง ซึ่งมีความแตกต่างจากสองท่อนก่อนหน้านี้ที่มีโครงสร้างเป็นระบบระเบียบ เรียบง่าย และชัดเจน (ตัวอย่างที่ 8)

ตัวอย่างที่ 8 ท่อนที่ 3 ห้องที่ 1 – 8

RONDIEAUX
Allegretto grazioso,
 mà non troppo presto, però non troppo adagio.
 Così-così-con molto garbo ed Espressione.

Main Melody

Parallel Motion

บทประพันธ์ชิ้นนี้เริ่มต้นด้วยกุญแจเสียงเอเมเจอร์ และยังคงเอกลักษณ์ของเพลงด้วยการเริ่มที่จังหวะยก เช่นเดียวกันกับท่อนอื่น ๆ มีการนำเสนอทำนองหลักด้วยฟลูต พร้อมกับถูกเน้นย้ำทำนองหลักด้วยแนวประสานของไวโอลินใน 4 ห้องแรกไปในทิศทางเดียวกันด้วยโน้ตที่ประสานคู่ 3 และคู่ 6 ก่อนที่ไวโอลินจะถูกสลับไปอยู่ในบทบาทที่บรรเลงแนวประกอบร่วมกันกับเครื่องสายเครื่อง

อื่นๆ และจบประโยคลงในห้องที่ 12 ด้วยเคเดนซ์ปิดแบบสมบูรณ์ ทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นรูปแบบการดำเนินทำนองของท่อน A ที่มีความยาวรวม 12 ห้องที่จะปรากฏซ้ำ ตามรูปแบบสังคีตลักษณะรอนโด

ภายในท่อน B มีการสลับกันบรรเลงทำนองหลักในช่วงต่าง ๆ ทุกเครื่องดนตรี และมีการย้ายไปยังดีเมเจอร์ในช่วงท้ายของท่อน เพื่อส่งเข้าสู่ท่อน C ในกุญแจเสียงที่มีความสัมพันธ์เป็นซับโดมิแนนท์ (Subdominant) ของกุญแจเสียงหลัก ในการปรากฏของท่อน A แต่ละครั้ง มีจุดเล็ก ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากรอบแรก เช่น ในห้องที่ 77 มีการบรรเลงด้วยเทคนิคแคนนอน (Canon) ในแนวทำนองของไวโอลินและเชลโลลั่น ๆ แทรกอยู่ภายในท่อน และเกิดขึ้นอีกครั้งในห้องที่ 133 - 137 เป็นช่วงเชื่อม (Transition) (ตัวอย่างที่ 9)

ตัวอย่างที่ 9 ท่อนที่ 3 ห้องที่ 77 - 85

จากช่วงการเปลี่ยนกุญแจเสียง (Modulation) กลับไปสู่ท่อน A เริ่มต้นจากการบรรเลงด้วยกุญแจเสียงหลัก คือ เอเมเจอร์ อีกครั้ง หลังจากที่ไม่สาร์ทได้ใช้กลวิธีการประพันธ์ในรูปแบบบทเพลงรอนโดที่มีความแปลกประหลาด (Joke Rondo) ครบถ้วนตามสังคีตลักษณะแล้ว โมสาร์ทยังใส่ท่อนจบ (Coda) สั้น ๆ ไว้ในช่วงท้ายและบรรเลงซ้ำสองรอบเพื่อเน้นย้ำการจบบทเพลง (ตัวอย่างที่ 10)

ตัวอย่างที่ 10 ท่อนที่ 3 ห้องที่ 180 – 188 ในช่วงท่อนโคดา

เน้นย้ำเพื่อเข้าสู่การจบเพลง

เนื่องจากโมสาร์ทสลับสับเปลี่ยนทำนองไปมาระหว่างแต่ละเครื่องดนตรี ดังนั้นทำนองหลักควรจะต้องได้ยินชัดเจนเสมอ นักดนตรีควรทราบถึงบทบาทการเป็นผู้นำ - ผู้ตามของตนเอง รวมไปถึงการเลือกใช้น้ำเสียงการบรรเลง เพื่อให้เหมาะสมในแต่ละช่วงของการกลับมาของทำนองหลัก อันเป็นส่วนที่ค่อนข้างมีความสำคัญในการนำเสนอ ช่วงท้ายของบทเพลงที่มีการเน้นย้ำจบอาจเพิ่มความน่าสนใจด้วยการใช้ความเข้มเสียงรวมเข้ากับการเน้นน้ำหนักอัตราจังหวะตกมากยิ่งขึ้นเพื่อส่งพลังให้บทเพลงดำเนินเข้าสู่คอร์ดจบอย่างสมบูรณ์

สรุปผล

ถึงแม้ว่าบทเพลงควอร์เทตสำหรับฟลูตและกลุ่มเครื่องสายในกุญแจเสียงเอเมเจอร์ จะเป็นบทเพลงที่มีได้เป็นที่นิยมในการบรรเลงมากนักหากเปรียบเทียบกับบทเพลงควอร์เทตในกุญแจเสียงดีเมเจอร์ แต่บทเพลงควอร์เทตในกุญแจเสียงเอเมเจอร์นี้ สามารถแสดงถึงเอกลักษณ์และทักษะอันยอดเยี่ยมในด้านการประพันธ์ของโมสาร์ทได้อย่างชัดเจน ด้วยการเรียบเรียงเสียงวงดนตรีให้มีบทบาทของการดำเนินแนวทำนองหลักในทุก ๆ เครื่องดนตรี ทำให้ทุกแนวเสียงมีความสำคัญเท่าเทียมกัน และแสดงความสามารถได้อย่างเต็มศักยภาพ การฝึกซ้อมบทเพลงนี้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดจึงต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารและกระบวนการทำงานร่วมกันของนักดนตรี โดยเฉพาะทิศทางการดำเนินทำนองของนักดนตรีคนอื่น ๆ ในแต่ละช่วงของบทเพลง ทั้งนี้ การทราบถึงโครงสร้างองค์ประกอบก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยให้นักดนตรีสามารถบรรเลงให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านบรรเลงให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน เพื่อให้เข้าใจบทบาทของแต่ละคน จะช่วยให้การบรรเลงดำเนินไปในทิศทางเดียวกันได้

ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงนี้มีหน้าที่หลักสำหรับฟลูตอยู่ 2 ประเด็นหลัก นั่นคือ การเป็นผู้นำและการเป็นผู้ตาม เมื่อเข้าใจบทบาทของแนวทำนองของตนเองแล้วจึงจะทำให้สามารถใช้น้ำเสียงที่เหมาะสมกับบริบทของบทเพลง เช่น เมื่อเป็นผู้นำด้วยการบรรเลงทำนองหลัก ก็สามารถใช้น้ำเสียงที่ชัดและใช้วิบริาโตเพื่อช่วยให้เสียงโดดเด่นออกมามากขึ้น ในขณะที่เป็นผู้ตามหรือบรรเลงร่วมไปกับเครื่องสาย ก็ควรปรับความเข้มเสียงให้เหมาะสมกลมกลืนไปกับวง ไม่บดบังแนวทำนองหลักที่บรรเลงอยู่ในขณะเดียวกัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญของการเล่นดนตรีแชมเบอร์ คือ นักดนตรีควรจะศึกษาบทเพลงในทุกแนวเสียงอย่างละเอียด เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทที่สำคัญของแต่ละคน กล่าวได้ว่าการหยิบยกบทเพลงควอร์เทตสำหรับฟลูตและกลุ่มเครื่องสายในกุญแจเสียงเอเมเจอร์ ของโวลฟ์กัง อมาเดอุส โมซาร์ทนี่ จึงเป็นอีกหนึ่งบทเพลงที่มีความน่าสนใจในการศึกษา และยังเป็นสิ่งที่สะท้อนมุมมองหนึ่งของคีตกวีที่มีต่อเครื่องดนตรีฟลูตในการนำมาประสมวงกับวงเครื่องสาย นำมาสู่การสร้างสรรคการบรรเลงที่มีความเป็นเอกลักษณ์ อันเป็นองค์ความรู้ที่ผู้บรรเลงสามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับแนวทางการบรรเลงของตนเองต่อไป

บรรณานุกรม

- ณัชชา พันธุ์เจริญ. *พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เกศกะรัต, 2554.
- Bleker, Otto. "Ferdinand Dejean (1731-97): Surgeon of the Dutch East-India Company, Man of the Enlightenment, and Patron of Mozart." Accessed October 5, 2019. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/hisn.12081>.
- Blume, Friedrich. *Classic and Romantic Music*. trans. M. D. Herter Norton. New York: W. W. Norton, 1970.
- Keefe, P. Simon. *The Cambridge Companion to Mozart*. New York: Cambridge University Press, 2003.
- Ratner, Leonard G. *Classic Music: Expression, Form, and Style*. New York: Schirmer Books, 1980.
- Rowen, Ruth Halle. *Early Chamber Music*. New York: Da Capo Press, 1974.
- Toff, Nancy. *The Flute Book: A Complete Guide for Students and Performers*. New York: Oxford University Press, 2012.